

DYMLINGEN

ISSN 2003-9204

Nr 3 2024 Årg 37

**Smörmland för allmän beskådan
på Sörmanlands museum** sid 8

**Spåren av andra
världskriget i vår
hembygd** sid 2, 4 och 5

**Dessutom en rykande
färsk krönika:
På mitt sätt sett** sid 9

**Varför just bygde-
dräkterna? sid 10**

8 maj 1945 tog andra världskriget slut i Europa!

Under märkesåret 2025 kommer de lokala minnena att lyftas fram

I hembygdsrörelsen kommer vi att uppmärksamma detta på många olika sätt, men vårt fokus vill vi ska vara på det civila och det strukturella samhället!

Det finns mycket som har berättats om den svåra tid som människor fick leva under i sex års tid!

Svåra umbäranden med att få råvaror till maten att räcka till! Det delades ut kuponger till mat som tilldelades för att den skulle räcka till alla.

Kreativa lösningar kom till under de svåra förhållanden som rådde.

Det finns en kokbok, som innehåller maträtter gjorda på substitut av råvaror. Anders Halldén, ledamot i Södermanlands hembygdsförbunds styrelse, har provat att laga till dessa efter recepten och provat. En del var mindre lyckade, som han uttryckte sig! Men, går man hungrig under lång tid, så går nog det mesta ner!

Hembygdens helg

Spåren av andra världskriget i vår hembygd behöver uppmärksammas och detta vill vi i Södermanlands hembygdsförbund uppmärksamma på Hembygdens dag/helg, som planeras till den tredje helgen i juli (den 19-20) med just detta tema.

Under denna helg önskar vi att ni i hembygdsföreningarna hjälper oss att bidra med att hålla öppet och kanske få låta besökare prova på substitut av kaffe och diverse maträtter.

Många har säkert också i sin närhet någon som minns och kan berätta levande och målande hur det verkligen var!

Förhoppningen är att Hembygdens helg skall genomföras varje sommar framöver!

CHRISTEL COMSTEDT JONSSON

Var med på Hembygdens helg den 19-20 juli 2025!

Läs om Kerstin Zetterlunds minnen från livet i Trosa under krigsåren på sidan 4.

Ransonerings, gengas, militärtjänstgöring och beredskap. Kriget påverkade varje sörmlänningars liv och vardag. Det finns många spännande perspektiv ni kan välja att lyfta fram, stort eller smått, enkelt eller storslaget. Fotografi från Mälsåker 2015, Jennie Fornedal

Innehåll

8 maj 1945 tog andra världskriget slut i Europa!	2
Kämpigt i hembygdsrörelsen?	3
Vi tänkte inte så mycket på maten, vi tänkte på kärleken	4
Sörmlands museum söker minnen av andra världskriget	5
Vatten i fokus på Barvagården	6
Hembygdsskrifterna – källor till vår lokala historia	7
Smörmland	8
Årets hembygdsbok	8
Sommaren som gått (gott?)	9
Varför "Sörmländska bygde-dräkter"?	10

DYMLINGEN NR 3 2024

Årgång 37

Södermanlands hembygdsförbund

Redaktör Jennie Fornedal

Ansvarig utgivare Hans Eriksson

Nästa nummer publiceras digitalt i december

Bilder på framsidan Kjol i Floda-dräktens sommarvariant. Inte så vanlig, men mindre het än högtidsdräkten.

Dessutom ser vi Smörmland på sin plats i Sörmlands museum. Bottenvåningen till vänster efter dörren in i utställningarna.

En Svenskepake, som den illustrerades på Mälsåker 2015.

Fotot samtliga: Jennie Fornedal

Tidningen distribueras endast digitalt.

Anmäl dig till sändlistan genom att maila dymlingen@live.se

ISSN 2003-9204

Södermanlands hembygdsförbunds kansli

Jennie Fornedal, hembygdskonsulent
Adress Tolagsg 6, 611 31 Nyköping
Tel 073-140 33 75
E-post dymlingen@live.se

Bankgiro 619-1928
Swisha till 123 483 72 33
Hemsida
www.hembygd.se/sodermanland

Dymlingen behöver ditt bidrag!

Maila in text och bild till dymlingen@live.se

Kämpigt i hembygdsrörelsen?

Just nu upplever vi att väldigt många föreningar kämpar för sin överlevnad. På bilden har Hembygdsförbundet fått besök av Råby Rönö hembygdsförening som inte finner råd i föryngringen av styrelsen. Kurt Nordström har varit föreningens ordförande ända sedan bildandet. Nu står inte längre styrelsen till förfogande för omval. Styrelsen får det tråkiga uppdraget att förbereda för en nedläggning. Vad händer med dokumenten? Med hemsidan och inte minst Utforska platsen? Det smids en plan för att uppmärksamma hembygden om vad som är på gång med förhoppningen att några nya personer dyker upp och tar över facklan. För det finns nog ingen som faktiskt VILL lägga ned sin förening. Men till slut orkar man inte längre.

”Omval på alla” kan kännas tryggt under en period, men i längden är det inte bra vare sig för föreningen eller styrelsen. Just nu är det flera föreningar som står med samma dilemma som Råby Rönö hbf. Sällskapet St Eskil lade ned sin verksamhet innan jul 2023 och Aradis, Trosabygdens forn- och medeltidsförening, hade ingen styrelse att välja vid årsmötet i år.

Förnyelse, föryngring, förändring

Det är många föreningar som är i liknande situation. Hur ska man orka tänka nytt, inspirera nya ledamöter när man själv är ganska trött på det hela? Ännu mer frustrerande blir det när man är medveten om att det hembygdsföreningen arbetar med är väldigt ”inne” och väcker väldigt många intresse samtidigt som föreningen har svårt att fylla styrelsen. ”Unga” brinner lika mycket idag som de alltid gjort. Men de har i ärlighetens namn sällan brunnit för hembygdsföreningen. Väldigt många är beredda att arbeta ideellt och gratis, men de vet inte att de behövs.

Vi kan inte förändra andra, men vi kan förändra hur vi själva arbetar i, pratar om och marknadsför vår förening. 2018 arbetade vi med medlemsvär-

ning och fick då veta att vi bara har sekunder på oss att svara på frågan ”Vad gör ni i hembygdsföreningen?” Hur många fixar det egentligen? Kan vi på ett bra sätt ens svara på varför man ska vara med?

De flesta av oss tänker att vi alltid välkomnar nya personer in i föreningen. Men gör vi det? Känner de sig välkomna? Och framförallt, känner de sig behövda?

Det är inte så lätt att själv se hur och vad man gör och säger. Vi behöver hjälpas åt i detta utvecklingsarbete. Kanske kan man jobba tillsammans med grannföreningen?

Med genomsamma krafter går vi framåt

Hör av er när ni behöver inspiration, hjälp, energi. Gärna innan ni bestämt er för att hela styrelsen slutar och föreningen är på väg att läggas ned. Vi märker tydligt att många föreningar drar sig inom sitt skal och inte intresserar sig för det som händer utanför föreningen. Ett tecken på att det är jobbigt.

I förening betyder tillsammans. Låt oss tillsammans lyfta varandra och försöka få fler att upptäcka denna fantastiska rörelse som vi alla är en del av.

JENNIE FORNEDAL

Gör det lättare att bli medlem i din förening

- * Använd den färdiga sidan ”bli medlem” på er hemsida.
- * Se till att på den sidan tala om hur man blir medlem. Vilka är medlemsförmånerna?
- * Förstå och acceptera att ”Kontakta kassören” är ungefär samma budskap som ”Vi vill inte ha dig med i vår förening.”
- * Prata med folk och se till att man kan bli medlem genom att betala just där och då.
- * Fundera tillsammans i styrelsen över varför ni själva gick med i föreningen en gång i tiden. Var det

en studiecirkel, en kul styrelse, ett evemenang?

- * Vad är det som gör det roligt idag?
- * Tala om för medlemmarna att de behövs. Vad är det ni behöver bli fler som gör.
- * Jobba med att nå utanför medlemskaran. Ni kommer där ”ute” hitta ett helt gäng som trodde de redan var med.
- * Ibland vill man bara ha flera medlemmar som betalar. Då lockar man med aktiviteter som ger social samvaro istället.

Vi tänkte inte så mycket på maten, vi tänkte på kärleken

Kerstin Zetterlund på Häradsgården Vagnhärad, 6 maj 2024

Trosa Hembygdsförening har, tillsammans med antikvarie Josefine Svensson från Sörmlands museum, intervjuat och filmat några trosabor som har minnen från krigsåren.

En av dem vi har intervjuat är Kerstin Zetterlund 103 år, född 1922. Kerstin berättar:

Jag var 17-18 år när kriget bröt ut i Europa. Min mamma var ensamstående så jag fick börja jobba tidigt. I Hedinshuset på torget i Trosa fanns på andra våningen en matservering som jag drev. Ibland cyklade jag ut sent på kvällen till "landet" och köpte "svarta" skinkor. Allt var ransonerat så det gällde att inte bli upptäckt med dyrbarheterna. Mamma cyklade en gång med två grishuvuden hängande på styrtstången som hon tänkte koka sylta på och en stor fin skinka på pakethållaren. Då kom föreståndare "lille Gerhard" gående vid Folkets Hus och sa:

-Det var fina grejer det där! Skinka gör gott! Mamma svarade:

-Jajamänsan och de är mina! Så var det slutdiskuterat. Överheten lät oss vara.

Förhör med fångarna

Det låg internerade soldater från olika länder utanför Trosa och en gång i

veckan kom de till mina matsalar och åt. Jag minns två ungerska judar och två andra judar som hade försökt få fristad i Danmark men inte lyckats så de fortsatte till Sverige. Varje månad och ibland ännu oftare kom nyköpingspolisen och förhörde "fångarna", en del var farliga och flyttades till Säter. Vad de gjorde och var de hamnade sen vet jag inte.

Jag var med i lottorna och var en aktiv kvinna och fick lära mig om gevär och skjuta och tyda koder. Ibland låg vi ute i tält men där bara låg vi och gjorde ingenting, det var bara ramlekaja alltihop.

Hur syns spåren av andra världskriget i din hembygd?

Förutom de militära spåren av kriget kan man lyfta: Livet, vardagen, rädslan – Gengas - Finska flyktingbarn och barnhem - Norska flyktingar - Inkallade män och arbetande kvinnor - Ransonerings - Bidrag till staten i form av hjul, djur, mat, ved etc - Svartgrisarna – Kristidsmat – Lösningar för att få vardagen att fungera (Blåstjärnan) – Samhällsutveckling och aktuellt i landskommunen

Dans i Västerlång

När vi skulle roa oss åkte vi ibland på pojkarnas cykelramar till nån utedansbana i Västerlång, Trosa eller Vagnhärad. Tango var favoritdansens. Mamma Augusta var mycket bestämd och vi skulle vara hemma halvtolv. En gång hann klockan bli kvart över tolv när Gertrud, jag och en flicka till satt och pratade med några trevliga pojkar från Västerlång när mamma kommer inklivande.

- Jaha mina herrar, nu ska jag hämta hem mina flickor men ni kan komma i morgon så bjuder jag på kaffe! Mamma var noga med att vi skulle komma hem i tid och inte vara med barn för då skulle ryktet gå att hon som ensamstående mor inte kunde fostra sina flickor.

Tyska officerare kom till Rönnebo i Trosa och de var fantastiskt trevliga och tjugiga. Två stannade kvar i Sverige. Mina minnen från kriget är att det var fantastiskt spännande, ett äventyr! Jag träffade mycket folk och hade roligt och förstod inte mycket av vad som hände i Europa. Om kriget hade kommit till Sverige hade det inte varit så roligt. Idag hade jag varit livrädd!

TEXT OCH BILD
KATRIN PETTERSSON

Hitta enkla/smarta upplägg som faller in i er verksamhet utan för mycket arbete. Vad kan vi göra?

- Lyft fram föremål ur samlingarna med anknytning till denna tid.
- Erbjud beredskapsfika på Hembygdskafeet
- Utflykt till relevant plats i hembygden, gärna med berättarinslag.
- Kyrkogårdsvandring med anknytning till kriget och krigsslutet

Sörmlands museum söker minnen av andra världskriget

2025 är det 80 år sedan andra världskrigets slut. Nu söker Sörmlands museum kontakt med människor i Sörmland som har egna minnen av andra världskriget.

Sörmlands museum skickade i september brev till ett tiotal äldre personer i varje kommun i Sörmland.

– Vi letar efter personliga minnen och upplevelser från tiden vid andra världskriget. Människors personliga upplevelser, små eller stora, är viktiga för att måla en levande bild av historien, säger Josefine Svensson, antikvarie på Sörmlands museum.

Hon hoppas få svar från människor i Sörmland som kan och vill dela med sig av sina minnen. Berättelserna kommer att bli en del av museets samling, sparas för framtida generationer och användas i museets verksamhet.

Sörmland under andra världskriget

Josefine Svensson projektleder en utställning med fokus på minnen från krigstiden med sörmländska perspektiv som öppnar på Sörmlands museum hösten 2025. En del av de insamlade berättelserna kan komma att användas i utställningen.

– Kanske minns du vad du gjorde när kriget tog slut? Vad ni åt till mid-

På bilden: Axel Edhager i uniform tillsammans med Hillvid Edhager och ett litet barn, Hillvids systerson. Axel var inkallad under beredskapstiden och tjänstgjorde som sergeant. Hillvid arbetade som luftbevakare. Foto: Okänd.

Sörmlands museum samarbetar gärna med länets hembygdsföreningar för att få kontakt med personer som minns krigstiden. Museet har i samarbete med Trosa hembygdsförening intervjuat ett flertal Trosabor, och har gärna liknande upplägg med fler hembygdsföreningar.

dag under ransoneringstid? Eller hade närstående som var inkallade eller engagerade på något sätt? Hur var det att vara ung under krigstid? Hör av dig! säger Josefine Svensson.

De som får brevet och vill dela med sig av sina minnen har möjlighet att svara genom att skicka tillbaka ett frågeformulär i ett bifogat frankerat kuvert, via mejl till josefine.svensson@regionsormland.se eller via formulär på museets hemsida.

Andra med egna minnen är naturligtvis också välkomna att höra av sig – då via mejl eller via museets hemsida.

Det går också bra att kontakta Josefine Svensson via telefon på 072-147 96 60.

Rapport från Försäkringskonferensen den 29 september

Vatten i fokus på Barvagården

Den 29 september genomfördes en byggnads- och försäkringskonferens med tema "Vatten" inom projektet "Brinna, rinna, försvinna" tillsammans med bygdegårdarna. Sara Läkk från försäkringskansliet medverkade och berättade om tips, tricks och arbetssätt som minskar skador och olyckor. Skadeförebyggande arbete är ju extra viktigt när man förvaltar gamla byggnader som inte går att ersätta. En hembygdsförening medverkade på konferensen.

I väldigt många år har vattenlåsen, eller vattenfelbrytare som de nu heter, visats för hembygdsföreningarna. Dessa minskar vattenskadorna via vattenledningarna till nära noll. Alla är alltid intresserade. Även om det är en investering på ungefär 10 000 kr, så återbetalas 50% upp till 5 000 kr av försäkringen och föreningen får sedan 10% på sin årliga premie. Detta är alltså en investering som på riktigt betalar sig även utan en vattenskada. Vattenlåset är ingen vanlig företeelse på de sörmländska hembygdsgrdarna. Många är intresserade, men ingen får "tummen ur" och installerar en.

Vi kommer att arbeta vidare med ekonomiska frågor kring fastighetsförvaltning för sörmländska föreningar. Det finns många frågor att arbeta med.

På bilden ovan ser vi Anders Halldén, Peter Sandberg, Hans Eriksson och

Anders Gustafsson inspektera kulisserna på Barvagården. Checklistorna i denna övning gällde el-säkerhet.

De två arrangerande föreningarnas ordförande Ulla Johansson, Södermanlands bygdegårdsdistrikt och Hans Eriksson, Södermanlands hembygdsförbund, hälsar deltagarna välkomna nedan till vänster. Att arbeta skadeförebyggande är klokt och ekonomiskt. Hans påpekade att det är dubbelt ekonomiskt. Dels för att de

för de drabbade föreningarna kostsamma skadorna minskar och oftast uteblir när man arbetar förebyggande. Men också för att premien minskar och återbäringen ökar när grupp-försäkringarna har låga kostnader.

Sara Läkk ledde diskussionerna kring förebyggandet av vattenskador på våra hus.

Vi var alla nöjda när dagen led mot sitt slut och fullmatade styrde vi hemmåt för att ta kunskapen i bruk i våra egna föreningar - och privata hem.

JENNIE FORNEDAL

Genom att installera en vattenfelbrytare kan du undvika vattenskadorna från ledningssystemet. Den är smart och lär känna just era vanor.

Hembygdsskrifterna – källor till vår lokala historia

Vare sig det är en text om folket i fattigstugan våren 1875, rivna torp i nu förfallna trädgårdar eller prästens anteckningar om befolkningens moraliska dilemmor så är hembygdsföreningens skrifter och böcker i regel de viktigaste källorna till hembygdens historia.

Idag är dessa berättelser svåra att hitta både för medlemmarna men alldeles för ofta även för de som arbetar aktivt i hembygdsföreningen. Det är hög tid att vi undersöker våra möjligheter att tillgängliggöra mer historia för fler. De är ett tydligt sätt att visa på hembygdsföreningens värde och betydelse.

Hur gör vi då detta på ett bra sätt? De texter ur Sörmlandsbygden vi har

på Utforska platsen sedan tidigare är skannade som gamla PDF:er där texten inte är sökbar. Att jämföra med ett dokument utskrivet på papper. Där är presentationen av filen avgörande för dess sökbarhet om det publiceras på hemsidan eller Utforska platsen. Idag kan man skanna dokument så att dess innehåll är sökbar. Med min telefon kan jag skanna avbildad text till textfil. Möjligheterna är oändliga och inte jättesvåra för den som vill lära sig.

Allt hitta i förrådet

Hur ska vi arbeta framöver för att nå bästa möjliga resultat med minsta möjliga arbetsinsats för att låta fler ta del av alla de fantastiska historier som

gömmor sig på hyllorna i hembygdsföreningarnas förråd?

Vi är en skrivande rörelse. Det vi berättar borde nå fler.

Om man vet ungefär vilken årgång man ska söka i, kan man hitta fulltext hos Katrineholm-Stora Malm och hela registret hos Tunaberg. Men även i dessa ambitiösa projekt är det en bit kvar till "sökbarhet"

I Oxelösund har man tagit ytterligare ett steg och har publicerat sökbara filer. Men arbetet är omfattande och tar mycket tid och engagemang i anpråk. Det finns säkert fler som är på gång. Just nu sitter alla på sin kammare och uppfinner sina egna lösningar.

Sörmländska bygdedräkter söker nu de texter ni skrivit om era lokala dräkter. Vi behöver källor att koppla till Wikipedia-artiklar om dräkterna. Det är i detta sammanhang vi insett att kunskapen om årsskrifternas innehåll är ganska dåligt.

De kommunala biblioteken och regionens biblioteksutvecklare är intresserade av arbetet. Men det finns ingen som i dagsläget kan göra det åt oss. Därför är det viktigt att vi börjar titta på hur det kan genomföras på ett smart, smidigt och enkelt sätt.

JENNIE FORNEDAL

Berättelser från Blomsterhult

Blomsterhult heter en by som ligger i Österåkers socken i Vingåkers kommun. Det är en by med faluröda stugor, gamla fruktträd, gröna ängar och skogar vid Hjälmarens södra strand. Varje stuga har sin egna historia och allt vittnar om sekler av skiftande livsbetingelser och hårt arbete.

I denna bok har författarna samlat berättelser och bilder om livet i Blomsterhult, med gårdar och torp, folk och få. Berättelserna handlar främst om hur livet tedde sig under åren från början av förra seklet fram till 1930-talet. Vilka

bodde i byn? Hur levde de sina liv? Hur påverkades byn när tiderna och det omgivande samhället förändrades. Boken bygger på berättelser av Samuel Andersson, Ingrid Hartman och Josef Olsson. I boken finns flera bilder på gårdar, torp och personer och är utgiven i samarbete med Österåkers Hembygdsförening i Vingåkers kommun.

Boken kan beställas från Österåkers hembygdsförening; [https:// www.hembygd.se/osterakersodermanland](https://www.hembygd.se/osterakersodermanland).

ANDERS NILSSON,
KfV SLÄKTFORSKARFÖRENING

Smörmland för allmän beskådan

Sedan i somras finns nu världens största kända smörkniv "Smörmland" publikt på Sörmlands museum. Passa på att komma förbi och klappa lite på den.

Den 6 december 2022 vägdes och mättes kniven till imponerande 142 kg och 416 centimeter. Den har torkat ytterligare sedan dess och när Smörmlandsgruppen träffades i september diskuterades knivens vikt livligt en stund. Mindre än 142 kg var vi nog överens om, men beroende hur stark man är, var man lyfter och hur stor man är i orden så var förslagen på nuvarande vikt många.

TH Tommy Lundström, Bengt Elmvall, Niklas Eriksson, Solveig Elmvall, Pebr Bengtsson och Dan Enarsson på Sörmlands museum i september 2024. Foto JF
Bilden nedan är från en träff i juni 2024, var kraftsamlade ledde kniven ut i museet redan samma månad. Foto Siv Bengtsson

Världens största kända smörkniv är inte registrerad hos Guinness

- Varför det, frågade en nyfiken besökare i somras.
- Vi har inte råd med det, svarade jag och snart, en googling senare, fick jag följdfrågan
- Men det kostar ju bara 5 dollar.

Så enkelt är det ju tyvärr inte. I vårt fall är kniven tillverkad med hjälp av ungefär 50 olika personer som alla bidragit i olika utsträckning. Vi är två organisationer som står som ägare av kniven.

- Åh, vad trevligt, sade folket från Guinness. Vi sätter igång processen så snart ni betlar avgiften om 8 500 dollar.

Vi beslutade efter en frustrerad dialog med dem att detta är mest pinsamt för Guinness. Vi har en kniv på drygt 4 meter, de påstår att världsrekordet är närmare en halvmeter kortare.

Årets hembygdsbok kommer från Gävleborgs län

Sveriges Hembygdsförbunds utmärkelse Årets hembygdsbok går till en bok från Gävleborgs län. Det är Gästriklands Kulturhistoriska Förening som prisas för årsskriften "Från Gästrikland". Redaktör för årsböckerna är Barbro Sollbe. Prisutdelningen går av stapeln i november i samband med en lokalhistorisk konferens.

- Med utmärkelsen vill vi uppmärksamma den kulturhistoriska litteratur som våra medlemsföreningar gör till-

gänglig för en bred publik. Årets pristagare är verkligen en värdig vinnare, säger Jan Nordwall, generalsekreterare för Sveriges Hembygdsförbund.

Motivering

Så här lyder juryns motivering: "En ambitiös utgivning som speglar Gästriklands kultur, samhällsliv, personhistoria och företagsamhet. Varje årsbok håller en imponerande hög och jämn kvalitet i den litterära och språkliga ge-

staltningen. Innehållet är visuellt tilltalande och källförteckningar vittnar om ett gediget forskningsarbete. Årsböckerna inspirerar läsaren till vidare utforskning och inte minst till besök i landskapet."

Hedersomnämningen

Förutom att utse en vinnare har juryn gett hedersomnämningen till tre nominerade böcker. "Varberg – en tusenårsresa", "Från Smålands skogar till Sveriges riksdag", "100 år av möbelindustri i Sandslätt och Alsterbro/Bäckebo" och "Örsundaåns dalgång under 6 000 år" och "Ett skyltsystem i bokform".

På mitt sätt sett

Sommaren som gått (gott?)

När hösten nu är här kan det vara dags för sammanfattning av gångna sommaren, en genomgång av sådant som förväntades hända, en form av "Bucket list" för årstiden. Hur stämmer förhoppningar, planer, önskningar och måste-göra-uppgifter med utfallet? Kanske inte helt, något har väl gått önskningarnas väg medan annat gått om intet?

Sommarprogram

Vanligen brukar jag årligen besöka ett eller annat trevligt evenemang. Ett exempel är midsommarfirande i vackert väder med fika utomhus i trevligt sällskap. Och då studera glada barn dansande runt majstången tillsammans med entusiastiska föräldrar och mor- eller farföräldrar. Intressant kan vara att iaktta olika motiv för att inte delta i dansen, allt från ryggont, gikt (heter det inte gått?) och ålderdom, till "kan inte hålla takten" och "inte ska väl jag..." Sedan många år tillbaka så har jag endast kunnat studera firandet som arrangör, oftast med ansvar för lottförsäljning. Där kan man få höra olika argument för att avstå från köp, t ex "jag vinner aldrig, har mer tur i kärlek än spel" med öm blick mot medföljande. Vill gärna höra kommentarerna om denne trots allt köper lotter och vinner högsta vinsten.

Firandet i fråga brukar försiggå under midsommaraftonens eftermiddag så tid finns för fortsatt festande senare under kvällen men då är man ganska så trött. Att orka plocka blommor att lägga under kudden kan man bara drömma om.

Sommar och semester brukar innebära resor, som man säger, till solen. Vanligen tänker man sig då resor söderöver men borde stämma bättre norrut. Där kan man sommartid uppleva sol dygnet runt, men även mygg, palt och surströmming med varierande uppskattning. Andra återkommande aktiviteter kan vara besök på djurpark eller nöjesfält. Även kommen till åren kan man ha lust att besöka sådana attraktioner men vill gärna motivera sina besök med att "barnbarnen så gärna vill". När dessa närmar sig tonåren kan viss övertalningsförmåga eller någon form av muta krävas för att få sin vilja igenom.

Att göra

Hemma finns alltid något att göra, från att rensa i garderober och storstäda till att se över odlingar inom- och utomhus. Det kan även gälla att sätta dit den sista trälisten, den där som man planerat att spika upp men uppskjutit till nästkommande sommar, en tradition så god som någon.

Något som blir svårare för varje år, är "det första utedoppet". Efter en resa söderut i ungdomen med bad dagligen i 27-gradigt vatten är det numera för kallt för mig i svenska badvatten. Undantaget är nog njutningen av doppet efter en dags jobb uppe på ett hett plåttak en solig sommardag. För min del har årets första dopp ännu inte skett och lär så förbli. Som ersättning kan jag tänka mig "kaffe med dopp", en lämplig sysselsättning för oss badkrukor.

Sommarviste

Människor med sommarboende väntar sig alltid besök av mer eller mindre nära släktingar och vänner. Kan också vara det omvända - de utan sommarvistelse går igenom bekantskapskretsen och överväger möjligheterna till besök hos "vänner" med attraktivt boende. Varför inte en sommar byta lantligt boende mot vänners i en stad?

Uppfinningar

Något jag funderat på är medicinförpackningar av olika slag. Burkar verkar inte bara vara barnsäkra utan även hindra åldringar från att komma åt pillren. Jag vill föreslå att man tar fram tabletter som gör fingrarna starkare för att underlätta öppnande. Då krävs förstås burkar som är lätta att öppna. Dessutom undrar jag varför tabletter vanligen är förpackade i tio-packs kartor. Bättre vore sju i varje karta, helst märkta med veckodagar. Visst finns det att köpa askar med sju fack, ett för varje veckodag, som man kan ladda sin veckoförbrukning av piller i. Sådan ask kan även fungera för visande av vilken veckodag det är, för oss där veckodagarna inte nämnvärt skiljer sig åt.

En annan plats för uppfinning är hjulen på varuvagnar man lånar i affärer. Varför är alla fyra hjulen svängbara? Försök köra en sådan vagn på en parkering som lutar i sidled! Bättre vore svängbara hjul bara baktill för enklare manövrering även på plant underlag.

Ersättningar för uppfinningarna kan förmedlas av kansliet.

GÖRAN DAHLBERG

Varför "Sörmländska bygdedräkter"?

Varför bara bygdedräkter? frågar folk ibland. I Sörmland är Vingåkers- och Österåkersdräkterna våra folkdräkter. Dessa är väl dokumenterade. Även om fler detaljerade studier skulle vara värdefulla är det ändå helt klart hur de ser ut, i fler variationer. Med bygdedräkterna är så inte fallet.

När vi började projektet trodde vi oss veta att det fanns drygt 20 bygdedräkter i länet. Listan har nu passerat 30. Någon samlad bild av hur dräkterna ser ut fanns inte heller och eftersom vi inte visste hur dräkterna skapas eller återskapats var det inte lätt att veta var informationen om dem finns. Kunskapen om de sörmländska bygdedräkterna höll bokstavligt talat på att dö ut.

Rekonstruerat och historiskt

Det har alltid varit tydligt att många sätter olika värde på olika dräkter. De historiska folkdräkterna (som även kallas dokumenterade) anses av många som mer värdefulla eftersom de har använts kontinuerligt i bygden och kan spåras tillbaka till bondesamhället.

Bygdedräkter – inklusive sockendräkter och hembygdsdräkter – är istället konstruerade eller komponerade. De rekonstruerade dräkterna har man belägg för att de burits i bygden tidigare. Det kanske inte finns förlagor för alla dräktdelar, men det finns en god uppfattning om hur folk var klädda i trakten i en tid då kläderna visade från vilken socken man kom.

Konstruerade eller komponerade dräkter är skapade antingen genom

dräktdelar man funnit eller för att spegla bygden på olika sätt. I bygdedräkterna kombineras ofta historiska fynd med samtida värden. Även de rekonstruerade dräkterna bär spår av sin samtid och missar detaljer som finns kvar i de historiska dräkterna.

Inte alla är i ylle

Innan vi påbörjade detta projekt menade vi med övertygelse att en bygdedräkt alltid har folkdräkten som förlaga. Nu säger vi snarare inspiration. Bygdedräkterna är ofta allmoge-nostalgiska och de representerar sin bygd, men avvikelserna från de traditionella folkdräkterna är ibland stora. Bygdedräkterna speglar tydligt värden från sin samtid och tolkningar av det lokala området. De bär på en annan typ av berättelse som absolut är lika viktig och spännande som folkdräkternas. Berättelserna är bara av en annan typ.

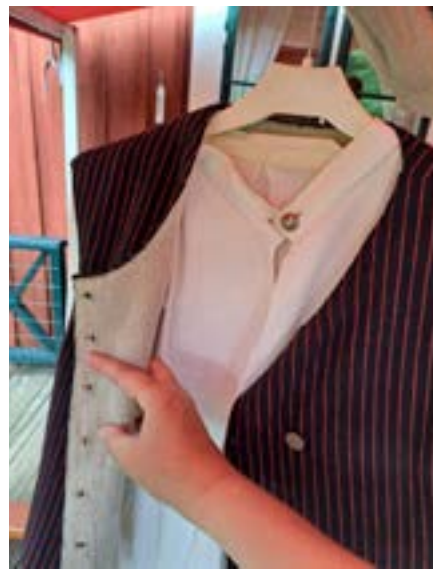
Vilka bygdedräkter finns?

Björkvik, Björnlunda, Blacksta, Brunsta(Jönåker hd), Flen (Villåttinge hd), Floda, Fogdö, Frustuna, Gnesta, Gripsholm, Gåsinge-Dillnäs (Daga hd), Hälleforsnäs, Julita, Jäder (Mälardalen), Lerbo, Ludgo-Spelvik, Länna, Mellösa, Näshulta, Oxelösund, Rekarne, Sködinge, Stenkvista, Strängnäs, Svärta, Tova, Trosa-Vagnhärad, Tunaberg, Tystberga, Villåttinge-Dunker, Åkerö och Öja

Flera dräkter är tydligt besläktade. Som de två dräkterna från Villåttinge härad. Flen och Dunker. Jäder, Fogdö och Mälardalen är flera namn på nästan samma dräkt.

Flodadräkten tillhör de äldre dräkterna i denna grupp. Att det fanns en sommarkjol med förkläde visste vi tidigare. Nu har vi dessutom identifierat två västtyger, broderier på förklädet och en mansdräkt att lägga på minnet.

Vad är speciellt med bygdedräkterna?

Personligen tycker jag bygdedräkterna är mer spännande än folkdräkterna. De visar mer av hur mänsikorna som skapade dem tänkt, vad de värderat och vad de helt enkelt gillat.

Här hittar man bokstavligen inspirationen i hembygden. Det är svart för järnet i bruket, brunt för leran på åkern, grönstrimmigt som det lokala äpplet och så vidare. Där kunskap saknats i museernas magasin och de lokala samlingarna har man bokstavligen hittat inspirationen i sin närhet.

Med bygdedräkter är det inte ovanligt att man vet exakt hur många dräkter som finns uppsydda och var rullen med överblivet tyg finns. Man vet vilka som har dräkt och ofta vilka som kommer i den.

Nu närmar vi oss publicering av slutresultatet. Håll utkik på vår hemsida och på Wikipedia.

JENNIE FORNEDAL

Bilder: Virkad spets till Sködinge-dräkten, bätta till den blå Strängnäsdräkten och Flodas mansdräkt undersöks.